

บทความประวัติศาสตร์

สุโขทัยจากนครรัฐสู่การรวมชาติสยาม

เอกสารประกอบทัศนศึกษาเส้นทางประวัติศาสตร์

ศรีสัชกาลย-สุโขทัย-พิษณุโลก

วันที่ 18 ตุลาคม 2565 – 20 ตุลาคม 2565

โดย ดร.ธนิต โสรัตน์

วันที่ 18 ตุลาคม 2565

ปฐมบทงานเขียนที่ปรากฏอยู่ในบทความนี้ได้มาจากการศึกษาอย่างต่อเนื่องจากเอกสารและบทความมากมายรวมถึงหนังสือวิชาการที่เขียนโดยอาจารย์และผู้เชี่ยวชาญประวัติศาสตร์มากกว่าร้อยเล่มแล้วนำมาเรียบเรียงพร้อมใส่ความเห็นของผู้เขียนซึ่งต้องขอภัยที่ไม่ได้อ้างอิงชื่อไว้ในเชิงอรรถ การศึกษาประวัติศาสตร์เป็นเรื่องราวในอดีตที่ต้องมีการต่อยอดจากหลักฐานที่พบเพิ่มเติม อีกทั้งต้องยอมรับความแตกต่างทางความคิด เรื่องราวของผู้นำรัฐ บุคลากร สถานที่ ช่วงเวลาอาจแตกต่างกันบ้าง แต่เนื้อหาส่วนใหญ่ใกล้เคียงกัน ข้อความบางส่วนในบทความเป็นเพียงข้อสันนิษฐานจากความเห็นของผู้เขียนความน่าเชื่อถือจึงต้องอยู่ในดุลยพินิจของผู้อ่าน

1. สุโขทัยไม่ใช่ราชธานีแห่งแรกของสยาม

รัฐไทยมีประวัติศาสตร์ย้อนหลังถึงพุทธศตวรรษที่ 10 หรือกว่าพันห้าร้อยปีมีโบราณสถานและนครรัฐใหญ่มากมายเช่น ทริภุญชัย เชียงแสน เชียงใหม่ ละโว้ ศรีรามเทพนคร พิมาย ไชยา ตัมพริงค์ (นครศรีธรรมราช) ทราวดี (อาจเป็นนครปฐมหรือศรีเทพ) การยอมรับว่าสุโขทัยไม่ใช่ราชธานีแห่งแรกของไทย ก่อนอื่นต้องหลุดออกจากกรอบความเชื่อประวัติศาสตร์ไทยดั้งเดิมว่าคนไทยอพยพย้ายจากภูเขาอัลไต ดิตพรมแดนจีน-มองโกเลียเป็นดินแดนหนาวจัด ต่อมาย้ายลงใต้บริเวณมณฑลยูนนานตั้งเป็นอาณาจักรน่านเจ้าหรือจีนเรียกว่า “ไตเหมิง” หมายถึงผู้เป็นใหญ่ทางใต้ปรากฏชื่อนี้มาตั้งแต่ พ.ศ.1192 ตรงกับราชวงศ์ถัง หลังจากนั้นหลายร้อยปีปลายสมัยราชวงศ์ซ่งหรือซ้องประมาณปีพ.ศ.1790 ถูกกองทัพมองโกลสมัยจักรพรรดิคุบไลข่านแห่งราชวงศ์หยวนทำลายทำให้มีการอพยพลงมาตั้งเมืองใหม่คือสุโขทัยเมื่อประมาณปี พ.ศ.1782

แนวคิดนี้ถูกปลุกฝังโดยบิดาประวัติศาสตร์คือ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ซึ่งได้แนวคิดจาก ศจ.ยอร์ช เซเดร์ ชาวฝรั่งเศสผู้เชี่ยวชาญประวัติศาสตร์อุษาคเนย์ ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2471 ขุนวิจิตรมาตราได้จัดพิมพ์เป็นหนังสือ “หลักไทย” ผลงานนี้ได้รับพระราชทานตั้งเป็นราชบัณฑิต ในยุคคลังชาติจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้ขยายประชาสัมพันธ์ว่าน่านเจ้าเป็นอาณาจักรไทยมาก่อนแล้วมาสร้างเมืองสุโขทัยเป็นราชธานีแห่งแรกของสยาม ต้องเข้าใจเรื่องราว-ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไม่ใช่ผิดหรือถูกเป็นเรื่องราวในอดีตหลายร้อยหรือเป็นพันปี เกี่ยวข้องกับในช่วงแต่ละเวลาอาจมีการพบหลักฐานใหม่และความรู้ใหม่อาจทำให้ข้อมูลเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา เพียงแต่อย่าไปยึดติดว่าเปลี่ยนแปลงอะไรไม่ได้หรือไปติดยึด-ติดกับดักจมอยู่ในประวัติศาสตร์เท่านั้น

ประวัติศาสตร์ไทยมีการผูกเรื่องหลังจากน่านเจ้าล่มสลายว่ามีการอพยพครั้งใหญ่ของ “คนไต” จากมณฑลยูนนานลงมาทางใต้แตกออกมาหลายสายเช่นกลุ่มไตจ้วงเข้าไปในมณฑลกว่างสีและลุ่มแม่น้ำแดงเวียดนามตอนเหนือ กลุ่มไตลื้อบริเวณเชียงรุ่ง (จิงหง) หรือสิบสองปันนาลงมาถึงแขวงหลวงน้ำทาตลอดจนลาวตอนเหนือกลุ่มไตลัว้แถบเชียงรายซึ่งมีร่องรอยเมืองเก่าเช่น เมืองเชียงแสน เมืองโยนกนาคนคร อีกกลุ่มมาสร้างเมืองสุโขทัยไปจนถึงบ้านเมืองแถบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ความเชื่อดังกล่าวปฏิเสธไม่รับรู้หลักฐานมากมายทั้งโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปจารึก ร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่ชัดเจนว่าบริเวณดังกล่าวมีบ้านเมืองระดับนครรัฐขนาดใหญ่อยู่ก่อนหน้าการล่มสลายของอาณาจักรน่านเจ้าหลายร้อยปี ความเชื่อนี้ถูกใส่ไว้ในตำราเรียนและใส่สมองคนไทยจากรุ่นสู่รุ่นต่อเนื่องเกือบร้อยปีตราบจนถึงปัจจุบันนี้ยังปรากฏอยู่ในตำราเรียนของเด็กประถม 4 และอาจารย์-นักวิชาการบางส่วนรวมถึงคนไทยส่วนใหญ่ยังไม่หลุดจากมโนแนวคิดนี้

2. การก่อกำเนิดของนครรัฐสุโขทัย

“สุโขทัย” แต่เดิมสะกดว่า สุก-โข-ไท มาจากคำสมาสสองคำระหว่างสุข+อุทัย แปลว่ารุ่งอรุณแห่งความสุข จากที่กล่าวเห็นได้ว่าสุโขทัยไม่ใช่นครรัฐแห่งแรกของไทยและไม่ใช่อารยธรรมแห่งแรกของสยาม ก่อนอ่านบทความนี้ต้อง “Delete” ความคิดแบบเดิมที่ถูกปลูกฝังไว้ นครรัฐในอดีตของกลุ่มคนไตหรือคนไทยทั้งก่อนและร่วมสมัยกับสุโขทัยมีหลายรัฐเพียงแต่รัฐสุโขทัยมีความโดดเด่นทั้งด้านประวัติศาสตร์และมีกษัตริย์ผู้นำรัฐที่ปรากฏอยู่ในจารึกรวมถึงมีวัฒนธรรมที่ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน วัดและโบราณสถานขนาดใหญ่ที่มีศิลปะและเทคโนโลยีในการก่อสร้างแสดงให้เห็นถึงความเป็นรัฐที่มีการจัดการซับซ้อนและมีวัฒนธรรม-ศิลปกรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะอย่างชัดเจน ที่สำคัญมีตัวอักษรที่ผ่านการพัฒนาเป็นรากเหง้าของภาษาไทยปรากฏอยู่ในศิลปจารึกหลายหลัก **ปัจจัยสำคัญที่ทำให้รัฐสุโขทัยมีความโดดเด่นกว่านครรัฐไทยในอดีตเนื่องจากเป็นหนึ่งในสามนครรัฐที่มีการผนวกรวมเป็นรัฐชาติเดียวกันคือ “อาณาจักรศรีอยุธยา” ที่ต่อเนื่องกลายเป็นประเทศไทยในปัจจุบัน**

บริเวณที่ตั้งของรัฐสุโขทัยไม่ได้พัฒนาถึงขั้นเป็นอาณาจักรเห็นได้จากกำแพงเมืองขนาดเล็กกว้าง 1.6 กิโลเมตรและยาว 2 กิโลเมตร เมืองตั้งอยู่บนที่ราบลุ่มแม่น้ำยมอยู่ในเส้นทางการค้า “แบบคาราวาน” คือการขนส่งสินค้าบนเส้นทางสายไหมแห่งอนุชาเคนย์เชื่อมโยงเมืองต่างๆ ทางทิศตะวันออกตั้งแต่อ่าวตังเกี๋ยและ/หรือคุนหมิงอยู่ในจีนตอนใต้ผ่านลุ่มแม่น้ำโขง สิบสองปันนา เมืองแถนหรือเดียนเบียนฟู (เวียดนามตอนเหนือ) ผ่านทางเชียงรายและ/หรือเชียงทอง(หลวงพระบาง) รวมถึงการขนส่งเกลือสินเธาว์จากแหล่งผลิตเช่น เมืองน่านและเมืองบ่อเต็นสู่เมืองสุโขทัยซึ่งทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการค้าและ “Logistics Hub” เพื่อส่งต่อสินค้าผ่านทางด่านตะวันตก เช่น เส้นทางตาก-เมียวดีไปออกทะเลอันดามันที่เมืองมะละแหม่ง ซึ่งขณะนั้นเป็นรัฐมอญสุธรรมวดี **ทำให้มีการผูกเรื่องกับบุคคลในตำนานคือ “มะกะโท” ซึ่งต่อมาเป็นพระเจ้าราชาธิราชทำให้นักประวัติศาสตร์ยุคหลังชาติเขียนแผนที่สุโขทัยไปจรดดินแดนมอญ ทางทิศใต้เส้นทางการค้าสุโขทัยเชื่อมต่อกับเมืองต่างๆ ทางลุ่มแม่น้ำ**

เจ้าพระยาผ่านเมืองพิษณุโลกซึ่งต่อมาจะกลายเป็นเมืองหลวงแห่งที่สองของสุโขทัย เมืองสำคัญของรัฐสุโขทัยในยุครุ่งเรืองและมีบทบาททางประวัติศาสตร์เช่น ศรีสัชนาลัย เมืองนครชุม(กำแพงเพชร) พิษณุโลก ฯลฯ

นครรัฐสุโขทัย เกี่ยวข้องกับการหล่อหลอมเมืองใหญ่ที่สำคัญคือ **รัฐศรีสัชนาลัย** หรือ “เมืองเซเลียง” บ้างเรียกว่าเซเลียงภาษาเขมรแปลว่ายังยืนซึ่งสอดคล้องกับทางลำนนาเรียกว่า “เมืองเชียงยืน” บริเวณลุ่มแม่น้ำยมไหลผ่านอยู่ทิศเหนือของเมืองสุโขทัยระยะทาง 65 กิโลเมตร ส่วนทางตะวันออกติดต่อกับจังหวัดลำปาง เป็นนครรัฐอย่างน้อยตั้งแต่ พ.ศ.1670 ข้อสังเกตรัฐศรีสัชนาลัยและรัฐสุโขทัยยุคเริ่มต้นมีความสัมพันธ์และรับอารยธรรมเขมรโบราณปรากฏอยู่ในโบราณสถานต่างๆ ทั้งที่เมืองศรีสัชนาลัยและสุโขทัย เช่น ปราสาทผาแดง วัดพระพายหลวงซึ่งสร้างในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 (ประมาณ พ.ศ.1870) ต่อมาภายหลังมีการเสริมแต่งศิลปกรรมแบบลำนนา นครรัฐสุโขทัยตั้งแต่สมัยพ่อขุนรามคำแหงทรงเปลี่ยนแปลงศิลปกรรมก่อสร้างวังและวัดโดยมีการประยุกต์จากมอญและลังกาเช่น เจดีย์แบบระฆังคว่ำ เช่น วัดพระศรีรัตนมหาธาตุเซเลียงและวัดช้างล้อมอาจสร้างในสมัยพระธรรมราชาที่ 2 (พ.ศ.1927)

นครรัฐสุโขทัยร่องรอยการรับอำนาจและอารยธรรมของขอมโบราณซึ่งเป็นศิลปกรรม “แบบบายน” เนื่องจากเป็นเมืองกันดารมีการสร้างบ่อหรืออ่างเก็บน้ำเป็น “แบบตระพัง” แบบขอมโบราณแม้แต่ชื่อของกษัตริย์ เช่น พ่อขุนรามคำแหง ในศิลาจารึกเรียกว่าพระบาทกัมรเดงอัญศรีรามราช(ครองราชย์ พ.ศ. 1822-1841) ขณะที่พญาลิไทพระนามเต็มเรียกว่า “พระบาทกัมรเดงอัญศรีสุริยพงศ์รามมหาธรรมราชาธิราช” พระบาทกัมรเดงอัญเทียบเท่ากับพญาเป็นนามต่อหน้ากษัตริย์ในสมัยอยุธยาเรียกว่าออกญาและเปลี่ยนเป็นพระยา หลังจากสถาปนาสุโขทัยเป็นเมืองหลวงเมืองศรีสัชนาลัยถูกลดบทบาทเป็นเมืองลูกหลวง เริ่มจากสมัยพ่อขุนรามคำแหงซึ่งในศิลาจารึกเรียกว่า “ขุนรามราช” ครองราชย์ประมาณ พ.ศ.1822-1842 เป็นกษัตริย์ที่สำคัญของสุโขทัยช่วงสมัยของพระองค์เป็นยุครุ่งเรืองสุดของสุโขทัยซึ่งกลายเป็นสถานีการค้าและ “Logistics Hub” ของเส้นทางอุษาคเนย์มีการขยายตัวของประชากรมีการย้ายเมืองมาอยู่ ณ ที่ปัจจุบันเป็นอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

วัดมหาธาตุสุโขทัย

รูปพระอัญญาธรรมาธิราชพระยีนสุโขทัย

พระราชประวัติของพ่อขุนรามคำแหง (ถูกเติมคำว่า “มหาราช” ในสมัยจอมพลป.พิบูลสงคราม) ข้อความที่ปรากฏบนศิลาจารึกหลักที่ 1 เป็นที่กังขาตั้งแต่ตัวศิลาจารึกว่าทำขึ้นในสมัยใดไปจนถึงการประดิษฐ์อักษรไทยซึ่งใช้กันมาแต่ก่อนยุคสุโขทัย ระยะเวลาครองราชย์ของพ่อขุนรามคำแหงมีระยะเพียง 20 ปี ศิลาจารึกต่างๆ ไม่ปรากฏร่องรอยว่าพระองค์เป็นกษัตริย์นักรบแต่สามารถแผ่อำณา

เขตกว้างขวางไปถึงเมืองสิบสองปันนา เมืองเชียงตุง หัวเมืองมอญบ้างว่าไปถึงเมืองพะโคหรือหงสาวดีทางใต้ทะเลไปถึงแหลมมลายูซึ่งข้อสันนิษฐานนี้อาจจะดูเกินจริงและเกินความสามารถที่นครรัฐในยุคนี้จะมีอาณาเขตใหญ่โตขนาดนั้นได้

หากพิจารณาจากภูมิรัฐศาสตร์รัฐสุโขทัยในช่วงเวลานั้นถูกขนาบล้อมด้วยนครรัฐขนาดใหญ่อยู่ทั้งสี่ทิศเช่น ทางเหนืออาณาล้ำนาตรงกบยุคนพยูเม็งราย(ครองราชย์ พ.ศ. 1805-1854) เป็นกษัตริย์นักรบที่ยิ่งใหญ่ได้ผนวกรวมแคว้นทริภุญชัยและนครรัฐพะเยา ด้านทางใต้นครรัฐสุพรรณภูมิเป็นรัฐอิสระมีดินแดนด้านตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาตลอดจนลุ่มแม่น้ำท่าจีนรวมไปถึงหัวเมืองชายทะเลภาคใต้ อีกนครรัฐขนาดใหญ่ที่อยู่ทางใต้คือ อโยธยาศรีรามเทพนคร (ไม่ใช่กรุงศรีอยุธยา) ศูนย์กลางอยู่เมืองละโว้หรือลพบุรีมีอารยธรรมกึ่งเขมรโบราณตั้งขนาบอยู่ทางด้านตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำป่าสักไปจรดทะเลที่อ่าวไทย (สามารถดูแผนที่ด้านหลังบทความ)

ความสำคัญของเมืองศรีสัชชนาลัยเห็นได้จากอุทยานประวัติศาสตร์มีวัดขนาดใหญ่มากมายเช่น วัดพระศรีรัตนมหาธาตุเขลียง วัดชมชื่น วัดทุ่งเศรษฐี วัดเจดีย์เจ็ดแถว วัดช้างล้อม ฯลฯ แต่แรกเชื่อว่าพ่อขุนศรีนาวนำถมเป็นเจ้าของปกครองควบทั้งเมืองสุโขทัยและเมืองศรีสัชชนาลัย พระองค์มีความสัมพันธ์ต่อเครือญาติกับนครรัฐสุพรรณภูมิซึ่งเป็นรัฐอิสระก่อนตั้งกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ.1893)

หลักฐานทางประวัติศาสตร์และนักวิชาการบางส่วนเชื่อว่าพ่อขุนนาวนำถมเสวยราชย์ ณ เมืองศรีสัชชนาลัยซึ่งในขณะนั้นเป็นรัฐอิสระแยกจากรัฐสุโขทัย พระองค์เป็นพระบิดาของขุนผาเมืองทรงให้ไปครองเมืองรัต (อาจเป็นนครไทยหรือแถบอำเภอสูงเนินจ.นครราชสีมา) และพระราชบุตรอีกคนชื่อ “พญาคำแหงพระราม” ให้ไปครองเมืองสองแควต่อมาในยุคสมัยพ่อขุนรามคำแหงได้เข้ายึดผนวกเป็นเมืองหน้าด่านทิศเหนือเพื่อป้องกันการรุกรานจากอาณาจักรล้านนาในสมัยพญาเม็งรายที่ผนวกรัฐทริภุญชัยและพะเยาทำให้ชายแดนชนกับสุโขทัย ส่งผลให้มีความสำคัญทางการเมืองของศรีสัชชนาลัย ยุติลง

(ที่มา : <http://matichaonweekly.com>)

อนุสาวรีย์พ่อขุนรามคำแหงมหาราชและศิลาจารึกหลัก 1

3. พ่อขุนผาเมืองผู้เปลี่ยนประวัติศาสตร์

จุดเปลี่ยนของประวัติศาสตร์ตามที่ปรากฏอยู่ในศิลาจารึกหลัก 2 ระบุว่า ภายหลังจากพ่อขุนศรีนาวนำถมสิ้นพระชนม์ “**ขอมสบาดโขลญลำพง**” ซึ่งน่าจะมีความสำคัญทางเครือญาติกับพระองค์และมีความสัมพันธ์กับขอมละโว้ได้เข้ามาสืบอำนาจ ณ เมืองสุโขทัย ปรากฏมีบุคคลสำคัญต่อประวัติศาสตร์ไทยแทรกเข้ามา กล่าวคือพ่อขุนบางกลางหาวเจ้าเมืองบางยาง (อาจอยู่ที่เมืองนครไทย) ร่วมมือกับพ่อขุนผาเมืองเจ้าเมืองราดอาจเป็นเมืองเดียวกับเมืองราดแถวเมืองโคราช (เก่า) ซึ่งเชื่อมโยงกับเมืองวิมายปุระหรือพิมายซึ่งเป็นเมืองหน้าด่านของอาณาจักรพระนคร (ปัจจุบันอยู่ที่จังหวัดเสียมเรียบ) เป็นการเชื่อมโยงขอมลัทธิไศเลนทร์บูชาพระศิวะร่วมกับนับถือพุทธแบบมหายาน บางแนวคิดระบุว่าเมืองราดอาจเป็นเมืองศรีเทพอยู่ลุ่มแม่น้ำป่าสักจังหวัดเพชรบูรณ์หรือเมืองนครไทยจังหวัดพิษณุโลกจนบัดนี้ยังสรุปไม่ได้ว่าอยู่ตรงไหน

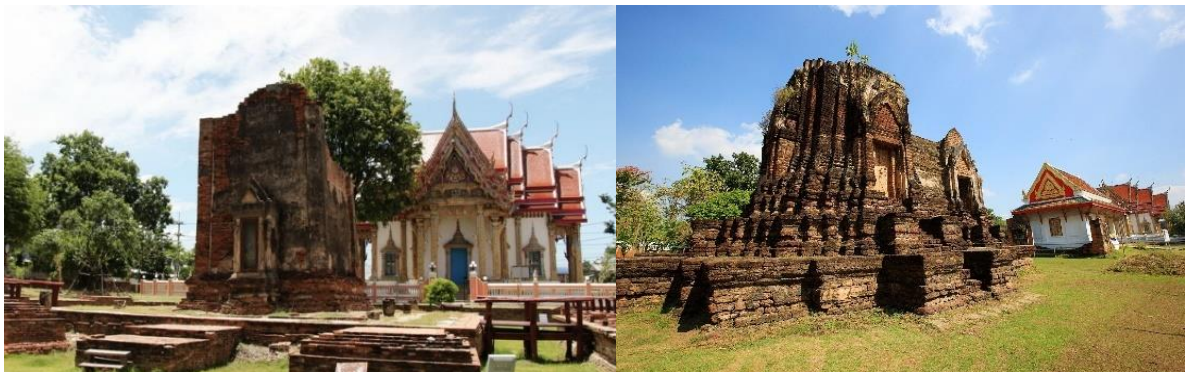
ความเป็นมาของขอมสบาดโขลญลำพงค่อนข้างเป็นปริศนาจากศิลาจารึกหลัก 2 พบที่วัดศรีชุมได้ให้รายละเอียดถึงการสู้รบไล่ขมออกจากเมืองสุโขทัยพออนุมานได้ว่าขอมสบาดโขลญลำพงน่าจะเป็นขุนนางเพราะ “**โขลญลำพง**” เป็นยศตำแหน่งของ ขุนนางขอมโบราณมีหน้าที่ดูแลควบคุมไพร่หรืออาจเป็นขุนคลังรักษาวังเป็นชื่อสามัญนามปรากฏอยู่หลายแห่ง นักวิชาการหลายท่านสันนิษฐานว่าอาจเป็นบุคคลที่ทางขอมละโว้ (อโยธยา) ส่งขึ้นไปยึดและรักษาเมืองสุโขทัย สรุปว่าจนบัดนี้ยังไม่รู้ว่าขอมสบาด-โขลญลำพงคือใคร แต่เห็นตรงกันว่าเป็นขุนนางส่งมาจากทางใต้ซึ่งน่าจะหมายถึงละโว้เพราะ “**ขอม**” แปลว่าคนใต้หมายถึงขอมลพบุรี

ขอมกลับมาเมื่อพ่อขุนผาเมืองหรือกมรแดงอัญญาเมืองเป็นทั้งพระสหายและเกี่ยวดองทางเครือญาติกับพ่อขุนบางกลางหาว สมญานามนี้ชัดเจนว่าพระองค์เกี่ยวข้องกับราชสำนักขอม พ่อขุนผาเมืองเป็นผู้นำกำลังเข้ายึดเมืองสุโขทัยได้สำเร็จพระองค์น่าจะมียอำนาจเหนือกว่าพ่อขุนบางกลางหาว เพราะเป็นราชบุตรเขยกษัตริย์ขอมเมืองพระนครซึ่งอยู่ที่จังหวัดเสียมเรียบของกัมพูชา อาจเป็นพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ทรงพระราชทานธิดาชื่อ “**นางสุขรเทวี**” ให้เป็นพระชายาและมอบพระขรรค์ชัยศรีพร้อมพระราชทานนามเป็นภาษาขอมว่า “**ศรีอินทราทิตย์**”

แต่ไม่ทราบสาเหตุผลใดพ่อขุนผาเมืองจึงไม่ครองสุโขทัยเสียเองกลับยกให้พ่อขุนบางกลางหาวอาจเป็นได้ว่าเมืองราดขณะนั้นมีความมั่งคั่งหรือเป็นเมืองที่ใหญ่กว่า ประเด็นนี้เป็นจุดหักเหสำคัญต่อการเปลี่ยนประวัติศาสตร์ของสุโขทัย พระองค์ได้ถวายพระนามพ่อขุนบางกลางหาวขึ้นเป็น “**พ่อขุนศรีอินทราทิตย์**” เป็นต้นราชวงศ์สุโขทัยหรือราชวงศ์พระร่วง พระองค์เป็นพระราชบิดาของพ่อขุนรามคำแหง (มหาราชา) กษัตริย์ที่มีความสำคัญต่อประวัติศาสตร์ไทย ต่อมาเกือบสองศตวรรษหลานทวดคือพระมหาธรรมราชาได้เป็นกษัตริย์ของกรุงศรีอยุธยา พระราชโอรสของพระองค์คือสมเด็จพระนเรศวรมหาราชกษัตริย์นักรบที่ยิ่งใหญ่ของไทย ราชวงศ์พระร่วงเป็นราชวงศ์ที่ยาวนานของไทย (พ.ศ. 1782-2154) จากนั้นพ่อขุนผาเมืองรวมไปถึงลูก-หลานหายไปจากหน้าประวัติศาสตร์

ข้อสังเกตการที่รัฐสุโขทัยและนครรัฐทางเหนือมักนำหน้ากษัตริย์ว่า “ขุน” หรือ “พ่อขุน” คำว่าขุนแปลว่าผู้เป็นใหญ่หรือผู้ปกครองเมืองสูงสุด ตามตำนานเริ่มจาก “ขุนบรม” เป็นต้นตระกูลชาติพันธุ์ไต-ลาว(ตอนเหนือ) โดยแกนฟ้าหรือแฉ่งเป็นหัวหน้าเทวดาตามตำนาน “น้ำเต้าปุง” เกี่ยวกับการกำเนิดชนชาติต่างๆ แฉ่งกลุ่มแม่น้ำโขงตอนบนได้ส่งขุนบรมลงมาจากรวรรค์ให้เป็นผู้ปกครองมนุษย์ในตำนานจึงมีขุนนำหน้าเช่น ท้าวสูงขุนเจืองซึ่งเป็นมหากาพย์ต้นตระกูลของเชียงราย-พะเยาจนถึงลาวตอนเหนือ นอกจากนี้ขุนลอ (หลวงพระบาง) พ่อขุนเม็งราย (เชียงใหม่) พ่อขุนผาเมือง พ่อขุนรามคำแหงและยังปรากฏอยู่ในจารึกของขุนจิต-ขุนจอตเป็นคำสบทของกษัตริย์สุโขทัยและเจ้าเมืองน่าน (พ.ศ.1935) ต่อมาคำว่า “ขุน” หรือพ่อขุนในสมัยอยุธยาได้ลดเป็นแค่บรรดาศักดิ์ระดับขุนนางต่อเนื่องมาจนถึงหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองคณะราษฎรในปี พ.ศ.2475

“เมืองพิษณุโลก” หากกล่าวถึงสุโขทัยและศรีสัชชนาลัยคงไม่สามารถละเว้นไม่กล่าวถึง “เมืองพิษณุโลก” เป็นเมืองสำคัญของนครสุโขทัยหมายถึงพระวิษณุของศาสนาฮินดูนิกายไวษณพบูชาพระนารายณ์ **เมืองพิษณุโลกเป็นการผนวกสองเมืองคือ “เมืองสองแคว”** ทางพม่าเรียกว่าเมืองสองคณีสื่อเมืองคำเต็ม “สรหลวงสองแคว” มาจากคำเขมรแปลว่าลำน้ำคือเมืองที่อยู่ระหว่างแม่น้ำน่านและแม่น้ำน้อยมีมาก่อนยุคสุโขทัย ปรากฏอยู่ในจารึกกฎหมายตราสามดวงช่วงปลายสมัยอยุธยาเรียกว่า “เมืองสรหลวงสองแคว” อาจเพี้ยนจากสรหลวงสองแควจากหลักฐานมีชุมชนขอมโบราณมีวัดจุฬามณีบนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำน่าน (ตำบลท่าทองจังหวัดพิษณุโลก) สถาปัตยกรรมองค์พระปราสาทสร้างขึ้นร่วมสมัยเป็นแบบขอม วัดจุฬามณีเป็นโบราณสถานก่อนสมัยสุโขทัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงสร้างพระวิหารและเสด็จออกผนวชที่วัดนี้เมื่อ พ.ศ.2007 (ดูภาพประกอบ)

วัดจุฬามณี พิษณุโลก

ช่วงต้นเมืองสองแควอยู่ในการปกครองของพญาคำแหงพระรามแห่งราชวงศ์ศรีนาวนาถุมจนถึงรัชกาลพ่อขุนรามคำแหง (มหาราชา) ได้ผนวกให้มาขึ้นอยู่กับเมืองสุโขทัยโดยตรง ต่อมาพญาลิไทหรือพระมหาธรรมราชาที่ 1 ได้ย้ายมาสร้างเมืองใหม่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำน่านคือ เมืองพิษณุโลกในปัจจุบัน พระองค์ทรงสร้างวัดสำคัญหลายแห่งที่สำคัญคือ “วัดพระศรีรัตนมหาธาตุมหาวิหาร” หรือวัดใหญ่ บางตำรากล่าวว่าทรงหล่อพระพุทธรชินราชซึ่งเป็นพุทธลักษณะแบบสุโขทัยที่สวยงามที่สุดในประเทศไทยพร้อมทั้งหล่อพระพุทธรชินศรีและยังได้สร้างพระราชวังจันทร์ซึ่งภายหลังเป็นที่ประทับขององค์พระ

นครก่อนที่จะเสวยราชย์ เมืองพิษณุโลกถูกวางตำแหน่งให้เป็นเมืองหน้าด่านทางใต้เพื่อป้องกันการบุกรุกของรัฐสุพรรณบุรี-อยุธยา ระยะทาง(ถนน)ห่างจากเมืองสุโขทัยประมาณ 58 กิโลเมตรขณะนั้นอยู่ในช่วงรอยต่อของการสถาปนารุงศรีอยุธยา เมืองพิษณุโลกมีอีกชื่อหนึ่งว่า “เมืองชัยนาท” ทำให้เข้าใจว่าอาณาเขตสุโขทัยกินมาถึงจังหวัดชัยนาทในปัจจุบัน

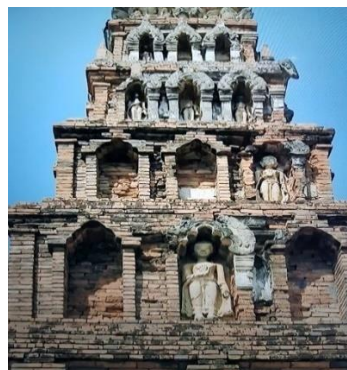

วัดพระศรีรัตนมหาธาตุราชวรวิหารและพระพุทธชินราช

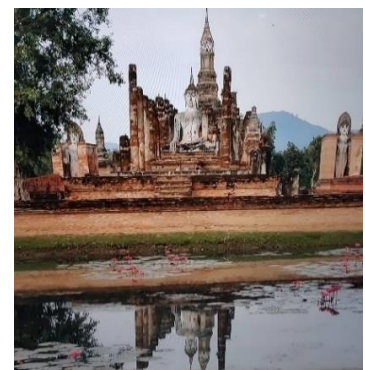
ต้องเข้าใจว่านครรัฐสุโขทัยถูกเสริมปั้นแต่งให้เป็นอาณาจักรที่ยิ่งใหญ่ให้สมกับการใส่ความคิดว่าเป็น “ราชธานีแห่งแรกของประเทศไทย” จากข้อมูลศิลาจารึกและจดหมายเหตุต่างๆ อาณาเขตของรัฐสุโขทัยเหนือสุดอาจแค่อุตรดิตถ์-เมืองกำแพงเพชรบางครั้งไปถึงเมืองตาก ทางใต้ลงมาถึงพิษณุโลกและมาสุดที่เมืองนครสวรรค์ในเวลานั้นเรียกว่า “เมืองพระบาง” เป็นชุมทางการค้า ศูนย์กลางอยู่ที่ปากน้ำโพ ประมาณ พ.ศ.1897 ขุนหลวงพ่องั่วซึ่งต่อมาคือสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1 กษัตริย์องค์ที่สามอาณาจักรอยุธยาได้ยกกองทัพเข้ายึดเมืองพิษณุโลกและนำพญาสิทธิและกษัตริย์องค์ต่อๆ มาประทับไว้ที่พิษณุโลกและภายหลังได้ผนวกเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรอยุธยาทำให้เมืองสุโขทัยที่เคยรุ่งเรืองในอดีตถูกลดบทบาทกลายเป็นหัวเมืองชั้นรอง **แต่การสิ้นสุดของรัฐสุโขทัยได้ทิ้งร่องรอยในอดีตและอารยธรรมที่เคยรุ่งเรืองสะท้อนจากโบราณสถานมากมายยังคงอยู่ถึงปัจจุบัน** เฉพาะที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยมีวัดสำคัญจำนวนมากเช่น วัดมหาธาตุ วัดช้างล้อม วัดพระพายหลวง วัดตะพังทอง วัดชนะสงคราม ศาลตาผาแดง วัดศรีสวย วัดเตาทุเรียงฯลฯ เขตเมืองเก่าและโบราณสถานมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ “UNESCO” ประกาศให้เป็นมรดกโลกเมื่อปี พ.ศ. 2534 (ดูแผนที่อุทยานด้านหลังบทความ)

ปราสาทตาผาแดง

เจดีย์วัดพระพายหลวง

วัดพระศรีมหาธาตุฯ

4. การรวมชาติสุพรรณบุรี-สุโขทัยสู่อาณาจักรอยุธยา

ก่อนอื่นขอทำความเข้าใจเป็นเบื้องต้นว่าการรวมชาติเป็นประเทศไทยอย่างเป็นทางการประกาศเมื่อ 24 มิถุนายน พ.ศ.2482 (สมัยจอมพลป.พิบูลสงคราม) ในสมัยรัชกาลที่ 4 เรียกว่า “สยามประเทศ” แต่การรวมชาติที่เป็นประเทศสยามเริ่มในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงประกาศการปกครองแบบ “มณฑลภิบาล” ยกเลิกประเทศราชเมื่อปี พ.ศ. 2438 มีการปักปันเขตแดนกับอังกฤษ (ปีพ.ศ.2452) โดยสยามยอมเสียเมืองไทรบุรี กลันตัน ตรังกานูและปะลิส โดยอังกฤษให้เงินกู้จำนวน 4.63 ล้านปอนด์เพื่อสร้างทางรถไฟสายใต้เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนสยามผนวกรัฐปัตตานีทำให้เกิดเป็นจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และจังหวัดสตูลซึ่งแบ่งจากเมืองไทรบุรีหรือรัฐเกอดะฮ์ในปัจจุบันและอำเภอตากใบแบ่งจากรัฐกลันตัน แต่การรวมรัฐล้านนาและหัวเมืองเหนือด้วยการยกเลิกระบบเจ้ามาสำเร็จในต้นรัชกาลที่ 7 การรวมชาติตั้งแต่สมัยอโยธยา-สุพรรณภูมิเป็นอาณาจักรอยุธยาจนถึงกลางยุครัตนโกสินทร์เป็นการรวมชาติแบบหลวมๆ

ความสำคัญของรัฐสุพรรณภูมิเป็นนครรัฐร่วมสมัยกับสุโขทัยถูกลบหายไปจากหน้าประวัติศาสตร์จากจารึกสามารถย้อนหลังไปถึง พ.ศ.1951 บอกเล่าถึงเมืองสุพรรณภูมิในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 เรียกว่า “สุพรรณปุระ” ศูนย์กลางปกครองอยู่บริเวณกำแพงเมืองฝั่งตะวันตกของแม่น้ำท่าจีนเป็นรัฐใหญ่อาณาเขตอย่างน้อยตั้งแต่กาญจนบุรี สุพรรณบุรี นครชัยศรี ราชบุรี เพชรบุรี ตลอดจนมีความสัมพันธ์กับนครศรีธรรมราช บางตำราบ้างว่าไปถึงเมืองมะริด สุพรรณภูมิหรือ “สุวรรณภูมิ” จีนเรียกว่า “กิมหลิง” มีปรากฏอยู่ในศิลาจารึกหลายหลักมีความสัมพันธ์กับรัฐอโยธยามาช้านาน ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 15-16 มีการค้าขายกับจีนและเปอร์เซียเป็นศูนย์กลางในการรวบรวมสินค้าจากดินแดนตอนในของอุษาคเนย์ ต่างชาติรวมถึงจีนรู้จักในชื่อของ “สยาม” หรือ “สาม” ภาษาแต่จิวออกเสียงว่า “เสียม” เมื่อรวมกับรัฐ อโยธยา-ละโว้ เป็นอาณาจักรอยุธยาทางจีนเรียกว่า “เสียมหลอหู่” เอกสารจีนระบุว่า เป็นรัฐที่เชี่ยวชาญด้านการค้าขายและค้าสำเภาทงเรือ จากจีน บางทฤษฎีเชื่อว่าประมาณปี พ.ศ.1964 “เจิ้งเหอ” ได้เคยนำกองเรือมาแวะอยุธยา (แต่เดิมเข้าใจว่าสุโขทัยคือเสียม)

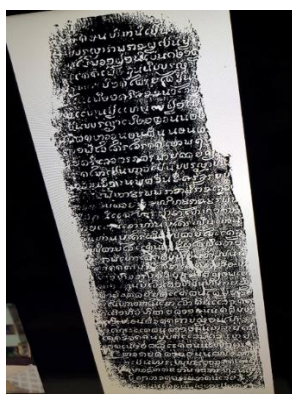
การรวมชาติครั้งสำคัญประมาณ พ.ศ.1893 กล่าวคือขุนหลวงพ่องั่วซึ่งเป็นพี่เขยของผู้ครองรัฐอโยธยาซึ่งต่อมาคือ “สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1” ผนวกรัฐอโยธยา-ละโว้และรับสุพรรณภูมิเข้าด้วยกันกลายเป็นอาณาจักรใหญ่ คือ “กรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยา” ในอีกสี่ปีต่อมาขุนหลวงพ่องั่วซึ่งต่อมาได้เป็นกษัตริย์องค์ที่ 3 ของกรุงศรีอยุธยาโดยในปี พ.ศ.1897 ได้ยกกองทัพไปยึดเมืองพิษณุโลกทางสุโขทัยในสมัยพญาสิทธิโยมแพ้วพระองค์ได้ถวายพระมหาเทวีซึ่งเป็นพระชนิษฐาให้เป็นพระชายาขุนหลวงพ่องั่วเมื่อได้เมืองแล้วมอบให้พระมหาเทวีเป็นผู้ปกครองเมืองสุโขทัยโดยนำพระมหาธรรมราชาลิไท (พ.ศ.1890-1917) มาไว้ที่เมืองพิษณุโลกเป็นเวลา 7 ปี และเป็นการสิ้นสุดของรัฐสุโขทัยแต่การรวมชาติที่แท้จริงต้องใช้เวลาหลังจากนั้นร่วมร้อยปี

พญาลิไท เป็นกษัตริย์สำคัญของสุโขทัยที่มีเพียงไม่กี่พระองค์ที่โดดเด่นในประวัติศาสตร์ ทรงมีส่วนสำคัญต่อการเปลี่ยนพุทธศาสนาเถรวาทแบบลังกาวงศ์โดยมีการอัญเชิญ “ สมเด็จพระมหาเถรศรีศรัทธาราชจุฬามณีมหาสวามี ” เป็นเจ้าเป็นเชื้อสายของพ่อขุนศรีนาวนำถมผู้สถาปนาแคว้นสุโขทัย-ศรีสัชนาลัย สันนิษฐานว่าเป็นผู้สร้างจารึกวัดศรีชุมหรือศิลาจารึกสุโขทัยหลักที่ 2 ขึ้นเป็นสมเด็จพระสังฆราชเป็นพระเถระที่เป็นอุปถัมภ์ให้พญาลิไท เคยไปศึกษาที่ประเทศลังกามีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของวัดต่างๆ เป็นแบบลังกาเช่น วัดพระพายหลวงมีเจดีย์แบบพุ่มข้าวบิณฑ์ซึ่งเป็นต้นแบบการสร้างวัดข้างล้อมในสมัยพระธรรมราชาธิราชที่ 2 แต่ประเพณีลอยกระทงและนางนพมาศหลักฐานทางประวัติศาสตร์ไม่เคยปรากฏมีอยู่ในยุคสุโขทัย

แม้แต่อุสาวรีย์สามกษัตริย์ที่มีรูปปั้นพ่อขุนรามคำแหง พญาเม็งรายและพญาเจ้าเมือง (พะเยา) ปรากฏอยู่ในหนังสือชินกาลมาลีปกรณ์ เขียนโดยพระรัตนปัญญาเถระช่วงปี พ.ศ.2060-2071 ว่าเคยทำสัตยาบันเป็นพันธมิตรและเคยเป็นพระสหายศิษย์สำนักละโว้ จากหลักฐานทางวิชาการยังมีความกังขาเชิงประวัติศาสตร์ค่อนข้างมากเพราะที่สุุดพญาเม็งรายก็ไปตีเมืองพะเยามารวมเป็นส่วนหนึ่งของเชียงใหม่และพญาติโลกราชหลานปู่พญาเม็งรายยกทัพเข้าไปยึดเมืองศรีสัชนาลัยอยู่ช่วงเวลาหนึ่ง

พญาลิไท

ศิลาจารึกสมัยสุโขทัย

พระอจนะอยู่ในมณฑปวัดศรีชุม

5. การเมืองก่อนการรวมชาติเป็นสยาม

การเมืองระหว่างรัฐสุพรรณภูมิหรือโสวรรณภูมิถึงแม้จะผนวกกับรัฐอโยธยามาเป็นอาณาจักรอยุธยาเป็นการรวมรัฐแบบหลวมๆ รัฐสุพรรณภูมิหรือรัฐสุพรรณบุรีมีมาก่อนอโยธยาอาณาเขตกว้างใหญ่กว่าอโยธยาและน่าจะมีอำนาจมากกว่า เห็นได้จากราชวงศ์อโยธยา-ละโว้มีกษัตริย์ครองกรุงศรีอยุธยาเพียงสองพระองค์คือ สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 และพระรามศวร ต่อจากนั้นขุนหลวงพอง้วขึ้นเป็นกษัตริย์องค์ที่สามทรงพระนามว่า “ สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1 ” เป็นปฐมวงศ์ของราชวงศ์สุพรรณภูมิ ลูก-หลาน-เหลนของพระองค์ได้เป็นพระมหากษัตริย์สืบต่อเนื่องมาเป็นเวลา 199 ปีจนถึงเสียกรุงในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ (พ.ศ. 2112)

ถึงแม้ว่าขุนหลวงพอง้วจะสามารถยึดเมืองพิษณุโลกและสุโขทัยแต่การรวมชาติยังไม่เกิดทั้งสุพรรณภูมิ-อโยธยาและสุโขทัย เป็นการรวมชาติแบบหลวมๆ แต่ละนครรัฐมีความเป็นอิสระและดำเนินนโยบายเอกเทศบางครั้งก็รบกันเอง การเมืองรัฐสุพรรณภูมิหรือสุพรรณบุรีกับสุโขทัยกลายเป็นประเพณีอภิเษกแต่งงานระหว่างกันของสองราชวงศ์แต่ก็ไม่ใช่ทำให้การรวมชาติเป็นไปอย่างราบรื่น

ปรากฏการณ์ภายหลังจึงมีการรบราแย่งเมืองบ่อยครั้ง ทำให้ขุนหลวงพ่องัวต้องยกทัพไปรบกับสุโขทัยหลายครั้งเช่น ปี พ.ศ.1916 ช่วงพญาลิไทสวรรคตเมืองกำแพงเพชรหรือซากังราวแย่งเมืองกองทัพสุพรรณบุรี-อยุธยา เข้าเมืองและสังหารพญาไสยแก้ว ต่อมาในปี พ.ศ.1919 เมืองพิษณุโลกโดยพระมหาธรรมราชาที่ 2 และพญาคำแหงแย่งเมืองตั้งตัวเป็นอิสระยกทัพไปสองครั้งจึงตีเมืองสำเร็จมีการเทครัวจำนวนมากกลับมาไว้ที่อยุธยาและสุพรรณบุรี

สงครามอยุธยา-สุโขทัยอีกครั้งในปี พ.ศ.1921 พญาไสยลือไทกษัตริย์องค์ที่ 8 ของสุโขทัยแย่งเมืองยกไปตั้งที่เมืองกำแพงเพชรแต่ก็ถูกปราบได้ในที่สุด หลังพญาไสยลือไทสวรรคตในปีพ.ศ. 1962 มีสงครามกลางเมืองสมเด็จพระอินทราชาหรือเจ้านครอินทร์ (ครองราชย์พ.ศ.1952-1967) ยกทัพจากอยุธยาเข้ามาใกล้เกลี้ยแยกเมืองพิษณุโลกให้ขึ้นตรงกับอยุธยาและลดบทบาทเมืองสุโขทัยแม้กระนั้นการเมืองอยุธยา-สุพรรณบุรี-สุโขทัยก็มีการสะดุดไม่ได้ราบรื่นไม่เหมือนที่เขียนไว้ในตำราเรียนเช่นเหตุการณ์สมัยพญา (พระยา) ยุทธิษฐิธรได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าเมืองสองแควแย่งเมืองตั้งตัวเป็นกษัตริย์ร่วมมือกับพระเจ้าติโลกราชแห่งอาณาจักรล้านนาแต่ไม่สำเร็จและนำไปสู่สงครามครั้งใหญ่จนสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถต้องยกทัพไปยันกองทัพล้านนาที่พิษณุโลกเป็นเวลาหลายปี แม้แต่คราวสงครามเสียกรุงครั้งที่ 2 สมเด็จพระมหาธรรมราชาซึ่งเป็นพระบิดาขององค์พระนเรศวรได้เข้ากับพระเจ้าบุเรงนองทางสำเนียงพม่าเรียกว่า “บะยิ่นเหน่ว” เป็นทัพหน้าเข้ายึดอยุธยาและสถาปนา “ราชวงศ์สุโขทัย” กลับมาอีกครั้งหนึ่ง

การรวมชาติก่อนที่จะมาเป็นราชอาณาจักรกรุงศรีอยุธยาซึ่งถือว่าเป็นรัฐชาติสยามแห่งแรกของไทยมาสำเร็จในสมัยสมเด็จพระอินทราชาหรือสมเด็จพระนครินทราชาพระนามเดิมคือเจ้านครอินทร์ (ครองราชย์ระหว่าง พ.ศ.1952 -1967) เนื่องจากพระองค์เป็นเชื้อสายโดยตรงกับทั้ง 3 ราชวงศ์การรวมชาติไม่ได้ทำให้ราชวงศ์สุโขทัยถูกลบออกไปจากประวัติศาสตร์เหตุการณ์ที่แทรกซ้อนเข้ามาคือในปี พ.ศ.2112 กรุงศรีอยุธยาเสียอิสรภาพให้กับพระเจ้าบุเรงนองแห่งเมืองหงสาวดี พระองค์สถาปนาขุนพิเรนทรเทพเดิมเป็นเจ้ากรมตำรวจขวา ต่อมาในสมัยพระมหาจักรพรรดิได้สถาปนาเป็นพระมหาธรรมราชาธิราชซึ่งเป็นเจ้าเมืองสองแควหรือพิษณุโลกได้เสวยราชย์สมบัติเป็นพระสรรเพชญ์ที่ 1 พระองค์เป็นเจ้าชายเชื้อสายราชวงศ์สุโขทัยผ่านทางพระราชนัดดาและสายสุพรรณบุรีผ่านทางพระไชยราชาธิราชขณะเดียวกันพระองค์สมรสกับพระวิสุทธิกษัตริย์เป็นพระธิดาของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิทำให้พระองค์มีเชื้อสายทั้งสามราชวงศ์

อย่างไรก็ตามกำเนิดของพระองค์มาจากสายสุโขทัย การรวมชาติสยามครั้งนี้ถือว่าสมบูรณ์ เนื่องจากมีการเทครัวจากหัวเมืองเหนือทั้งสุโขทัยและพิษณุโลกซึ่งประชาชนส่วนใหญ่พูดภาษาไทย-ลาวนำมาไว้ที่อยุธยาแทนประชากรส่วนใหญ่และขุนนางอยุธยาซึ่งภาษาราชการใช้และพูดภาษาเขมรถูกกวาดต้อนไปพม่า คุณูปการครั้งนั้นทำให้อยุธาและไทยภาคกลางที่เคยใช้ภาษาพูดและภาษาเขียนแบบเขมรได้ใช้ภาษาไทยซึ่งเป็นภาษาของรัฐสุโขทัย สิ่งที่หลงเหลือของภาษาเขมรโบราณคือราชาศัพท์ตลาดจนชื่อเมืองต่างๆ ยังหลงเหลือมาจนถึงปัจจุบัน ราชวงศ์สุโขทัยอยู่ต่อมาจนถึงสิ้นสุดในปี พ.ศ.2154

กษัตริย์องค์สุดท้ายคือพระศรีเสาวภาคย์เป็นโอรสของพระเจ้าเอกาทศรถพระองค์ถูกรัฐประหารและสำเร็จโทษโดยออกนอกกำแพงซึ่งต่อมาคือพระเจ้าทรงธรรมเป็นการสิ้นสุดของราชวงศ์สุโขทัย

6. รายชื่อกษัตริย์ของราชวงศ์สุโขทัย

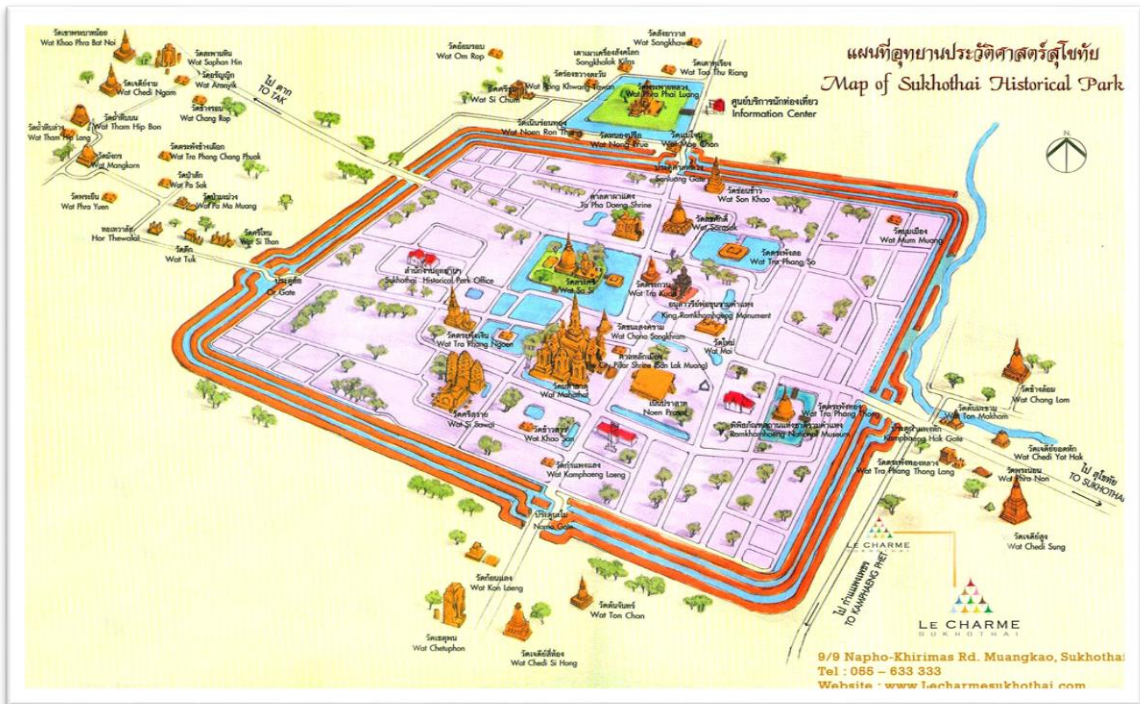
ลำดับ	รายชื่อกษัตริย์สุโขทัย	ปีที่ครองราชย์ โดยประมาณ	ตรงกับสมัยอยุธยา
1	พ่อขุนศรีอินทราทิตย์	ระหว่าง พ.ศ.1762-1781	ตรงกับสมัยรัฐอโยธยา-ละโว้
2	พ่อขุนบางเมือง	ไม่ปรากฏ	
3	พ่อขุนรามคำแหง	ระหว่าง พ.ศ.1822-1841	พระรามาธิบดีที่ 1
4	พญาเลอไท	พ.ศ.1842	ขุนหลวงพ่องั่วยกทัพไปยึด พิษณุโลก พ.ศ.1893 และถูก ผนวกกับอยุธยาปี พ.ศ. 1897
5	พญาไสยสงคราม	หลัง พ.ศ.1842	
6	พญาจันทรม	พ.ศ.1889	
7	พระมหาธรรมราชาที่ 1 (พญาลีไท)	พ.ศ.1890	
8	พระมหาธรรมราชาที่ 2	พ.ศ.1927-1942	
9	พระมหาธรรมราชาที่ 3 (พญาไสยลือ ไท)	พ.ศ.1942-1962	
10	พระมหาธรรมราชาที่ 4 (บรมपाल)	พ.ศ.1962	
11	พญา(พระยา)ยุกติชเรีเยียร เป็นการสถาปนาตัวเองระยะสั้นๆ ทางวิชาการไม่ยอมรับเป็นกษัตริย์ สุโขทัย	พ.ศ.1981/1982	สมเด็จพระเจ้าบรมไตรโลกนาถ ยกทัพไปปราบและใช้พิษณุโลก เป็นหน้าด่านรบกับล้านนา

ที่มา: <http://www.geocities.com>

สามารถสแกนและดาวน์โหลดบทความนี้และ “บทความภูมิหลังประเทศไทย...เชื่อมโยงวัฒนธรรมเขมรโบราณ” ได้ที่ QR CODE ด้านล่างรวมถึงค้นหาบทความทางวิชาการของดร.ธนิต โสรัตน์ ได้ที่เว็บไซต์ www.tanitsorat.com พร้อมทั้งติดตาม www.facebook.com/tanit.sorat

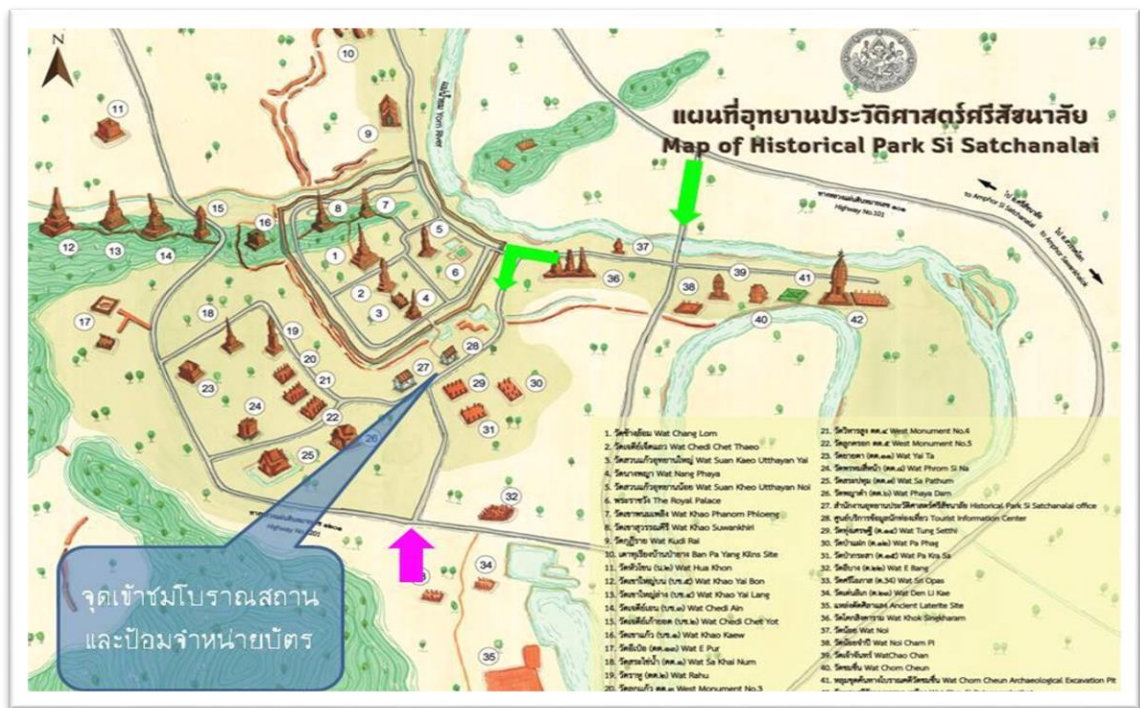

แผนที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

ที่มา: <https://sites.google.com>

แผนที่อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย

ที่มา: <https://www.facebook.com/permalink.php?story>